

Šiame numery:

Pokalbis su rašytoju Jurgiu Gliauda apie literatūrą šiapus ir anapus ir apie „Perlojos respubliką“.
Tomo Venclovos įspūdžiai iš P.E.N. klubo konferencijos Barcelonoje.
Joan Salvat-Papasseit eilėraščiai.
Rizikavau savo gyvenimu.
Vytauto Bagdanavičiaus svarstymai.
Išgirstoji Bruno Markaičio kūryba.
Nuo lietuviško ragelio iki Štrauso: pokalbis su Faustu Strolia.
Fotografų metinė paroda.

Kertinė Parastė

Apie literatūrą šiapus ir anapus ir „Perlojos Respubliką“.

Pokalbis su rašytoju Jurgiu Gliauda

Gruodžio 2 d. Los Angeles. Lie-tuvių Fronto bičiulių sambūris organizuojama literatūros vakara skiria rašytojo Jurgio Gliaudos kūrybai. Neseniai Džikų draugija savo skelbtą romano konkursą apvainikavo nauju Jurgio Gliaudos premijuotu romanu „Perlojos respublika“. Tai dviguba proga prakalbinti rašytoją ir išgirsti jo pasisakymus literatūrinėmis aktualijomis. Susitinkame rašytojo darbo kambarėje. Knygos lentynose ir ant stalų. Matau išveivų kūryba, išsiričiusią šalia okupuotos Lietuvos autorius. Tad pokalbis iš karto „ant bėgių“.

Rašytojau, kaip žiūrėti į tą simbiozę: šiapus ir anapus autoriai stovi susiglaudę vienoje lentynoje. Ar tai iš tikro artima giminystė, ar pripuolama kaimynystė, ar tik simbolika? Juk anapus tokia bičiulystė nerekomenduojama. Priešingai, draudžiama. Ar nepanorėtumėte mesti žvilgsnio į lietuvių literatūros ateitį, kurioje šios ir anos pusės kūryba sueis į vieną likiminę vėgą po kelių skaudaus persikryžmo dekadų?

Nesidairydami į tolimes ateities sprendimus, neblogai galime jausti dabartinę padėtį. Ji, drįstu tarti, kupina gerų prognozių. Pas mus kiekviena nauja knyga iš anapus, kaip sakei, bičiuli, kelia dėsnių, aptariama recenzijomis, dargi recenzijas plečiant į anglų kalbos daržėlius. O knyga iš mūsų pasaulio, nors ten ji laikoma persekiotinu įsi-veržėliu, taipgi jau randa skaitytoją. Toks kurioziškas apskaitimas kūrybinėmis vertybėmis turi aiškių tendencijų didėti. Tai rodo ir kitataučių išveivų literatūrų pavyzdžiai. Žinau, kad rusų užsienio literatai, trečios e-

migracinės bangos atstovai, savo kūryba jau konkuruoja ten su vietiniais skaitytojų dėmesiu. Visų pirma čia slypi draudžiamo vaissiaus atrakcija ir pilno žinojimo siekis. Diktatūrinę valdžią gudriai padarytų, jei įsileistų užsienio literatų knygas ir viešai vertintų jas savo ideologiniu masteliu. Dabar knygu apykaita reguliuojama policinėmis priemonėmis. Istorija rodo, kad visad pralaimi tas, kuris naudoja nagaiką.

— Bet oficialioji kritika ten irgi rodo tam tikro dėmesio mūsų rašytojų kūrybai...

— Taip, rodo, bet tas dėmesys reikšias vanagų pyktį. Juk beveik visi užsienio literatai puola mi. Užsienio knyga viešai visaipt traukškinama, o eilinis skaitytojas tegali tenkintis tiklatai „partinio kryptingumo“ atsiliepimais. Recenzuojamos knygos ne tik pasiskaityti, bet ir pačiupinėti negali. Ta knyga juodojoje rinkoje galbūt perkama už 20-50 rublių. Betgi recenzuodami (kad ir niekinančiai) užsienio autorius, sovietinio recenzavimo valdininkai deklaruoja savo visuomenę, kad lietuvių literatūra nėra kuriama vien tik sovietinės rašytojų sąjungos nariu, bet platesnio rašytojų rato.

Kada mes užtikame knygos iš anapus recenziją, neretai jau esame tą knygą perskaitę. Ten gi skaitojas iš karto pabrėžtinai pastatomas į farsinę padėtį. Žinok, piliet, ką oficialus recenzentas teikėsi tau pasakyti, o svarstyto objekto pamatyti nevalia!

Štai mano laisvųjų privilegija: lentynoje, alfabeto diktatu, pradedant Ale Rūta, stovi toliau Baltušis ir Baronas, Bieliauskas ir Bradūnas. Ir Baranauskio Pul-

SEPTYNIOS DIENOS ISPANIJOJE

P. E. N. konferencijos proga

TOMAS VENCLOVA

Lietuviui „iš anapus“ sunku aplankyti bet kurią Vakarų šalį, o jau Ispaniją bene sunkiausia. Palyginti nemažai žinojome apie ispanų pilietinį karą, ir ne tiek iš oficialiosios propagandos, kiek iš vertingesnių šaltinių — Hemingway, Malraux, Goytisolo knygų. Žinojome ir tai, jog tame kare yra dalyvavęs vienas kitas mūsų tautietis (tikrai, joks žymesnis pasaulio įvykis be lietuvių neapsieina...). Ir nuo vaikystės jautėme, kad Ispanija mums yra netgi ne už septynių, o už nesuskaitomos galybės užrašų. Po pilietinio karo, kaip žinoma, Franco ir SSSR režimai jokių santykių nepalaikė. Net gerokai sušvelnėjus klimatui, apsilankymas Ispanijoje liko rečiausia privilegija, suteikiama nebent tokiems šulams, kaip buvęs Lietuvos kultūros ministras Lionginas Šepetys, kuris savo ispanišką vizitą net atskirioje knygelėje aprašė. Man visada buvo aišku, jog Ispanijos ligi mirties nepamatysiu; o gaila, jau vien dėl to, kad mėgtu ispanų tapybą, ir jei man būtų liepta išsirinkti pasauli-je vieną vienintelį muziejų, išsirinkčiau ne Louvre ir ne Metropolitan, o Prado... Na, bet gyvenimas įvairiai susiklosto.

Spalio vienuoliktojo drauge su Stasiu Goštautu, žinomu ispaniškų literatūrų specialistu, atvykome į P.E.N. klubo konferenciją Barcelonoje. Tiesa sakant, Barcelona — jau ne visiškai Ispanija, o Katalonija. Skiriasi ir kalba, ir papročiai, ir aspiracijos. Ispanai iš viso turi gana rimtų tautinių problemų. Dvi mažumos — katalonai ir baskai — kadaise buvo išsikovojuosios autonomiją, bet

timevičius. Ir pats Brazdžionis ir taip toliau...

— Taip, kūrinių stovi vienoje lentynoje. Bet ar istorijos teismas nepadarys savo sprendimo?

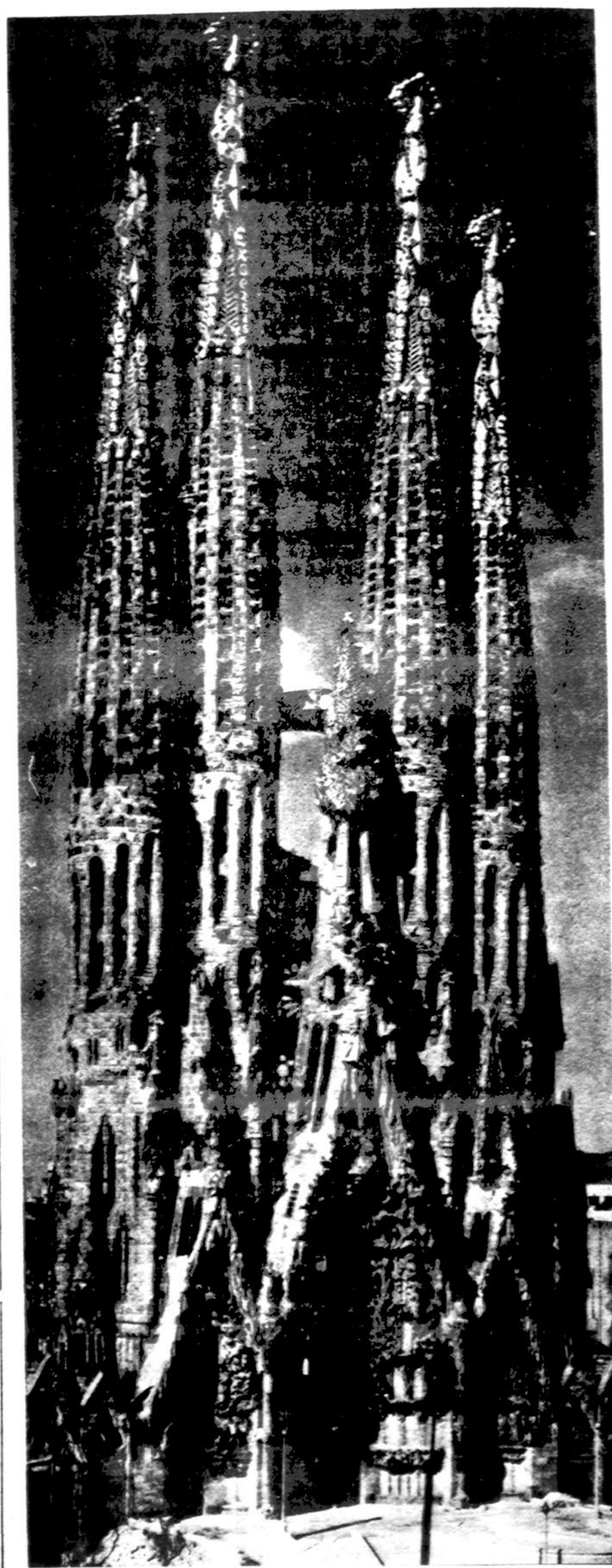
— Nieko nenusimanau apie istorijos teismo sprendimus. Aš juos visus sustačiau vienoje lentynoje. Iš literatūros istorijos proceso nė vienas negali būti įnoringai nušalintas. Istorinio empirizmo akimis pažūrėjus, menų ateitis niekad nesulauks baisaus paskutinio teismo, kuris taip baugina žiūrovą Michelangelo freskomis Siksto koplyčioje. Menai neturi paskutinio teimo — tik generacijų nuomonių kaita, nuomonių evoliucija ir tos evoliucijos padariniai.

Subarbarėjimo epochoje buvo naikinami antiklos genijai. Dabar, sovietinės tikrovės bėgyje, sovietai atkasa iš užmaršties agitacinių eilių autorius ir velka juos į literatūros istoriją. Bet „partiskumas ir kryptingumas“ nėra ir nebus eiklusis Pegasas, o tik iškasenų iškelimo kranas.

(Nukelta į 2 psl.)

Franco ją atšaukė, iš dalies dėl to, kad pilietiniame kare abi šios tautos labiau palaikė respublikonus. Katalonų kalba su ispanų turi maždaug tiek bendro, kiek latvių su lietuvių; na, o baskų kalba iš viso nepanaši į jokią kitą pasauli-je (tiesa, ji yra gerokai apnykusi). Diktatūros laikais abi tautos patyrė stiprų spaudimą. Bet toks jau yra bendras dėsni, kad spaudimas žadina rezistenciją: gal niekas to geriau nežino, kaip lietuviai. Šiandien katalonai palaipsniui vėl atgauna autonomiją. Vėl atgimsta jų literatūra, grįžta iš tremties rašytojai. Tiesa, Barcelonos gatvėse dar žymiai daugiau ispaniškų laikraščių, nekaip kataloniškų, ir užrašai visur ispaniškai, bet dažnas praeivis mieliau atsakys tau ne ispanų, o ... anglų kalba. P.E.N. klubo konferencija virto didele katalonų kultūrine švente, nes po keturiasdešimties su viršum metų atsikūrė jų P.E.N. centras: ta proga buvo surengta puiki katalonų knygos paroda, vyko vyriausybinių priėmimų ir t.t. Šiaip jau nuotaikos Katalonijoje atrodo beveik entuziastiškos. Žymiai blogiau yra su baskais, kurie savo teisių reikalaudami griebsi teroro (jų tarpe stiproka ir komunistų įtaka). Tačiau, atrodo, ir baskų problema, laikui bėgant, bus priimtina išspręsta.

Nenuostabu, jog ir pati konferencija buvo skirta mažųjų tautų literatūroms. Kalbėjo bent keliolika tų literatūrų atstovų — pirmausia, žinoma, patys šeimininkai katalonai, bet ir daugelis kitų, įskaitant vengrą, izraelietį, lietuviams gerai pažįstamą estų poetą A. Rannitą. Teko pakalbėti ir mudviem su Stasiu Goštautu. Nors ir gana trumpai, nuskėmė lietuvių literatūros padėtį tėvynėje ir išveivijoje. Buvo suminėta ir charakterizuota keliolika mūsų rašytojų, plačiau užsiminta apie reikalus Lietuvoje, kur cenzūros varžtai vis dėlto nepajėgė sunaikinti daugelio talentų. Lietuvių literatūros likimas, jos dvilypė egzistencija gerokai primena katalonų, o ir pačių ispanų literatūros likimą dvidešimtajame šimtmetyje; tiesa, politiniai akcentai kiek skiriasi, bet vienu ir kitu regime tuos pačius reiškinius — cenzūrą, egzile, palaipsnių laisvo žodžio atgijimą tėvynėje... Tiek tik, kad Ispanijoje tas procesas buvo lengvesnis ir, atrodo, artėja prie laimingos pabaigos. Lietuvoje laiminga pabaiga dar toli, nors galima tikėtis, jog ji irgi neišvengiamai. Užsiminus apie tas analogijas, buvo lengva pajusti didelį auditorijos susidomėjimą. Delegatai grobstytė išgrobtė lietuviškos prozos ir poezijos antologijas, „Manyland Books“ katalogus ir kitą medžiagą. Beje, po savo kalbos turėjau keltą itin įdomių pašnekesių su trijų Rytų Europos šalių rašyto-



Architekto Antonio Gaudy y Cornet (1842-1926) nebaigtosios Sagrada Família bažnyčios fasadas ir bokštai Katalonijos sostinėje, Barcelonoje, Ispanijoje. Bažnyčia yra nuostabi maurų, gotikos ir Jugendstil elementų sintezė ir šių dienų moderniosios architektūros pirmtakė, kai naujų ir įvairiausių statybinių medžiagų panaudojimas įgalino realizuoti net fantastiškiausius architektų projektus.

jais. Nemėnėsiu nei jų vardų, nei valstybių, bet pabendrausime visai širdingai, ir tas bendravimas net gali turėti praktinių pasekmių. Rytų Europa kasmet vis smarkiau kruta, o Lietuva bendro likimo bičiulių tarpe jau yra pelnusi gerą vardą ir nemažą pagarbą...

Lietuvos vardas vėl skambėjo antrąją konferencijos dieną, kuri daugiausia buvo skirta rašytojams politkaliniams. P.E.N. klubas užtaria tokius rašytojus, vis vien kur jie kalėtų: Vietname ar

esantičius disidentus) „išsūnija“ kuris nors P.E.N. centras, dažniausiai prancūzų, bet pastaroju metu taip pat Kanados, japonų ir kt. Kiek žinau, mane patį buvo galvojama taip „išsūnyti“ — laimė, to neprireikė (konferencijoje susitikau žmones, kurie tada rūpinosi mano byla, ir turėjau progos jiems padėkoti). Greičiausiai bus „išsūnytas“ ir Viktoras Petkus. Rašytojų dėmesys jo darbams ir aukai ne tikrai gražus, bet gali būti ir naudingas.

Maždaug prieš metus rašiau „Draugo“ kultūriniam priede apie P.E.N. klubo kongresą Australijoje: tada nemažų ginčų kėlė SSSR pastangos įsteigti savąjį P.E.N. centrą. Tas pastangas lydė jo arogantiški reikalavimai ne tik uždaryti latvių, estų ir egzi-ly centrų, bet ir išmesti iš P.E.N. statuto straipsnį apie pasipriešinimą cenzūrai bei informacijos platinimo laisvę. Tuomet sakiau, jog natūralus ir logiškas būtų tikslai nepriklausomo, disidentinio P.E.N. centro (ar centrų) įsteigimas SSSR; kiek atsimenu, pridėjau, kad tai nelabai realu — nors ką gali žinoti... Šiandien reikalai yra tiek pasikeitę, jog apie oficialų „sovietinį P.E.N.“ iš viso nebekalbama (žinoma, gal dar bus tokių bandymų ateityje, bet dabar jie sukeltų per didelį pasipiktinimą). O disidentinio P.E.N. centro galimybė jau buvo svarstoma — su tokiu pasiūlymu į P.E.N. klubą kreipėsi maskvietis rašytojas Vladimovas, išgarsėjęs geru, Vakaruose išleistu romanu „Ištikimasis Ruslanas“ (apie šunį — Stalino katorginių sargą). Prie Vladimovo prisidėjo dar aštuoni neoficialūs sovietų literatai. Nors disidentinis P.E.N. centras dar neįkurtas (nuspėgta surinkti šiuo klausimu daugiau informacijos), pats tos galimybės svarstymas rodo, kaip pasaulyje keičiasi atmosfera...

Konferencijai pasibaigus, turėjau progos pakeliauti po Ispaniją. Nuostabiai įdomus ir pamokomas tenykštis demokratizacijos procesas, kuris vyksta be didesnių sukrėtimų ir kairiojo totalitarizmo pavojų, ne taip, kaip gretimose Portugalijoje. Visur dar labai nemažai Franco eros paminklų (turbūt jie ir pasiliks); gatvėse kur kas daugiau ginkluotos policijos, negu bet kurioje mano matytoje šalyje, įskaitant SSSR (tiesa, tenai ne uniformuoti policija, o slaptoji tvarko reikalus); tačiau cenzūros praktiškai nebėra, nuotaikos labai laivos, ir dauguma žmonių itin pozityviai nusiteikę. Ispanija jau mažai skiriasi nuo Anglijos ar Vakarų Vokietijos. Žinoma, kitoks oras, kitokia minia, kitokia architektūra, bet politinis gyvenimas toks pat — atseit, normalus. Beje, teko duoti interviu apie Lietuvą ir Helsinkio sąjūdį dviem ispaniškiam ir vie-nam kataloniškiam laikraščiu. Spėjau pamatyti Barcelonos gotiką, fantastišką architekto Gaudy statinius, Picasso muziejų; aplankiau tris istorinius miestus — Toledo, Segoviją ir Avilą; o Madride, kur mudu su Stasiu maloniai priėmė lietuvių inž. Saliamono šeima, suprantama, nuėjau ir į Prado. Apie tai gal kada parašysiu atskirai, nes „Draugo“ kultūrinio priedo puslapių tam gal ir per mažai. Tiesa, bu-lių kautynių nemačiau, bet to nė-labai gailiuosi.

Pokalbis su Jurgiu Gliuda

(Atkelta iš 1 psl.)

Štai, mūsų Lietuviškoji Enciklopedija žėrė žėri tolerancija. Ji teikia pilnutinį žinojimą, kaip tai ir dera enciklopedijai. Prisimenu savo profesorių Vladą Jurgutį, kuris pabrėžtinai skelbė, jog "pažinimas privalo būti pilnas, be kompromisų". Būdamas ekonomistas - realistas, jis dėstė ir utopijų teorijas, kad tik pažinimas išliktų nesužalotas.

Jurgučio pažiūra pasiremdama, iš savo pusės aš labai rekomenduočiau sovietų režimo vadovams plačiai atidaryti vartus užsienio lietuvių kūriniams. Ne tendencingai pasirinktinai, bet atvirai, be agitacinių užmačių. Tegu skaitytojas lavinasi, tegu mokosi susidaryti apie iš užsienio gaunamą lektūrą savo nuomonę.

Juk dviejų literatūrų nėra — šiapus ir anapus; ji viena. Net juokai, užsienio lietuvių literatūra savo recenzijomis respektuoja kitataučiai literatūros žinovai, o sovietų munitininkai meškerioja tas knygas atsitiktinio turistų narsuolio lagaminuose!

— Ar Sveiko akcentuojamas "vienos literatūros" principas derinasi su "Lietuvių literatūros svetur" išleidimo aktu. Juk tas studijinis leidinys domisi literatūrinio gyvenimo faktais, vyksiais už Tėvynės sienų. Ar tai ne liudija mūsų literatūros dvilypumo?

— Savo esmė "Lietuvių literatūra svetur", išleista į laisvę fondo ir suredaguota poeto Kazio Bradūno, nebuvo separacijos nuo bendro kaimieno įieškojimas bet regionalinio principo leidinys. Pats knygos pavadinimas deklaruoja tą principą. Šis puikus informacinis leidinys, kuriame asmeniškos autorių nuomonės pateiktos kaip tam tikrų literatūrinių faktų išvados, sudaro plačią panoramą. Joje pasižvalgyti idomu bei naudinga ir mums, ir ypač iš okupuotos Lietuvos besilankantiems literatams, kuriems užsienio lietuvių literatūra likusi terra incognita. Zabolami pilno žinojimo teise, režimo valdininkai naiviai tikėjo, kad jų tas manevras nesusilauks natūralaus atoveikio. Bet susilaukė. Ir mano nors ir negausūs susitikimai su kai kuriais literatais iš anos pusės parodė, kad "Lietuvių literatūra svetur" kaip tik ir buvo šaltinis esmiškai papildyti jų žinojimą.

A propos — man atrodo, kad jau priėjo laikas leisti antrąjį "Lietuvių literatūros svetur" toumą. Dėl kronikinės pilnybės žinojimo taip pat išleistinas antras papildomas, jau XXXVII, Lietuvių Enciklopedijos tomas.

Kada Tėvynėje vis dar nėra sąlygų pilnutiniam žinojimui telkti, ji lietuviams ir pasauliui privalo parūpinti ideologinės ir politinės cenzūros nevaržoma išėjimą. Tenka galvoti ir nuogastauti, kad sovietinis žinojimo perėmimo metodas, dėl jo vidinių sąsajų, niekad nebus pilnutinis, nes neišdrįs atsisakyti aprioriško, didaktikos, vieno faktų slėpimo, kitų jų faktų tariamos reikšmės hipertrofijos.

Tad, matote, aš status knygų lentynoje Baltuši greta Bradūno. Tegu Vilniuje Baltušis greta "Parduotų vasarų" pastato Bradūno čiuurlionijanos perlą "Sonatas ir fugas".

— Rašytojau, visus nustebeino jūsų romano premijos laimėjimas už "Perlojos respubliką".



Rašytojas Jurgis Gliuda

Nuotrauka Vytauto Maželio

Dzūkų draugijos skelbtame konkurse. Ar tik jau ne atstovai romano premija? Juk Sveikas, būdamas žemaitis, turėjai "pergimti" dzūkų, tokių veiklą kurdamas. Kas pagundė imtis dzūkiškos tematikos, koks veikalo siužetas, kokios keliamos idėjos?

— Savo pažįstamų ir draugų tarpe visada turėjau ir tebeturiu dzūkų. Jie išugdė mano pagarbą nusietaikimui visam tam, kas dzūkiška. Ir kada Dzūkų draugija paskelbė romano konkursą, mane staiga pagavo keliautojo į naują žemyną pojūtis. Pačiam pasidarė smalsu pasižvalgyti, kokią retenybę, kokią specifika, kokią itin būdingą dzūko prigimtį brožu galėtų pateikti praeitis ir dabartis. Jeigu esminiai žmogaus psichės variantai yra universalūs, dzūkiško tautinio apspindimo elementai sunkia istorijos valandą išsiryškino kaip visiškai unikalūs.

Romano siužetas — tai labai dar netolimos praeities įdomus bandymas sukurti savą dzūkišką valstybę. Tai buvo nepaprasta drąsa, rafinuota vaizduotė, nuostabus polėkis realybėje. Dzūkai pradėjo kurti savo kariuomenę anksčiau už Lietuvos Tarybų garsųjį atsišaukimą. Politinio chaoso siautulyje jie pradėjo brandinti realų valstybingumo mąstymą.

Tų įvykių fone neišvengiami žmonių santykiai, jų likimai, jų idėjiniai pasauliai ir kita romaniui būtina atributika.

Savaime aišku, esu laimingas, tą konkursą laimėjęs. Atsiliepdamas į Dzūkų draugijos pirmininko kun. dr. Jono Borevičiaus, SJ, telefonu sveikinimą ir į jūrą komisijs narių sveikinimus, kartojau savo nuotaikos motto: esu laimingas.

— Tai literatūrinis konkursas vertinate teigiamai?

— Ir kaipgi! Mūsų sąlygose rankraščių premijavimas garantuoja galimybę rankraštį paversti knyga. Ilgokas rankraščių "marinavimas" leidyklos stalčiuose tikrai nesuteikia pasitenkinimo. Nors mūsų knygų leidyba tuo tarpu nėra vargdienska, bet yra aktyviu pagedauti leidybos sąlygų gerėjimo. Konkursai

sudaro knygas garsą. Šiapi mūsų knyga juk labai kukliai reklamuojama. Išėjusi ir negarsinama knyga atitenka knygų sandėliams. Man atrodo, kad kultūrinės politikos dingstimi knygų skelbimai mūsų spaudoje turėtų būti palankiausio tarifo grupėje. Galingoji amerikiečių knygų leidyba knygų reklamai meta milijonus dolerių ir vėliau atsiima juos atgal. Stagnacija bizni žudo, o taip pat kenkia ir kultūrinei veiklai. Aš tikiu, kad kova dėl knygos pardavimo galimybių atneštų apčiuopiamų vaisių. Tenka tik pasiekti lietuviškų plokštelių reklamos aktyvumą

— Kokias problemas teko įveikti, kuriant "Perlojos respubliką"?

— "Perlojos respublika", kaip ir kiekvienas ne per seniausios dar istorijos tema romanas, pareikalavo daug chronologinių įieškojimų. Juk romaną rašydama, negalėjau asmeniškai lankytis Perlojoje. Lemtingų datų sankryžos neretai reikalauja didelės precizijos. Atokesnių laikų romanas reikalingas labiausiai fono ir kolorito. O nesenos praeities tema reikalauja daugiau. Tai jutau, rašydamas "Agoniją", "Simą" ir "Sunkiausiu keliu". Čia ne tikai dienu, bet ir valandų reikšmė neproporcingai didelė. Tad dar nepasenusios dzūkų istorijos epizodas yra mano naujojo romano siužetas.

— O kaip žiūrite į literatūros vakarus, kuriuos Lietuvių Fronto bičiuliai Los Angeles jau tuizina metų organizuoja?

— Literatūros vakarai, kaip literatūros konkursai, — tai idealistinės visuomenės talka literatūrai plačiau atskleisti sparnus. Juk literatūrinio renginio esmė, kaip taikliai pasakė poetas Brazdionis, sugebėti realybėje atkurti magiją, poezijos eterį, elektrą. Tada susitelkimas ties menu, aš galvoju, yra meno inkarnacija susitelkusių dvasioje.

Proza turi savo pasaulius su kontinentais, menėmis ir požemiais, — spontanišką pokalbį užbaigė rašytojas — laureatas Jurgis Gliuda.

Juozas Kojelis

Rizikavau savo gyvenimu Enciklopedijų leidėjo istorija

STASYS YLA

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

ŠIAULIUOSE IR VĖL KAUNE

"Vilties" spaustuvė Šiauliuose buvo nedidelė — dirbo tik 17 žmonių, ir perspektyvos plėstis buvo mažos. Kapočius pradėjo įtikinti tautininkų vadovus, kad spaustuvę reikia kelti į Kauną. Perkėlus į Kauną, jis išlė įsitaityti naująsias rotacinę mašiną, kuri spausdintų keturiom spalvomis ir trumpu laiku galėtų atspausdinti didelį tiražą. Toks pirkinys turėjo kainuoti nemažą pinigą, todėl buvo priešingas Juozas Tubelis, tautininkų pirmininkas, o tuo metu ir ministras pirmininkas. Jis nesidavė įtikinamas kitų. Ryžosi kalbėti Kapočius ir, nuėjęs, pavartojo tokį argumentą:

— Rytų, ponas ministeri pirmininke, tautininkai praranda valdžią...

Tubelis pakelia akis.

— Kas tada žina? Net ir padorios spaudos neturit...

Tokia drastiška prielaida, matyt, padarė įspūdį, ir jis pagaliau sutiko. Rotacinė tuoj buvo užsakyta Vokietijoje, o jai pastatyti įrengtos specialios patalpos. Šalia rotacinės dar buvo įsigyta vokiška raidėm graviuotinė mašina, antrastėm rinkti angliškąjį Ludlow mašina ir septynios amerikiečių renkamios. Visa tai kainavo apie 350.000. Tai, ko dar trūko "Vilties", buvo gauta Lietuvos banke paskola.

— Taip įsikūrę, pradėjome spausdinti dienraštį "Lietuvos Aida", savaitinį "Okininko Patarėją" ir kitus tautininkų ir netautininkų laikraščius. Tas techniškas spaudos šoktelėjimas privertė pasipauzti ir kitas leidyklas. Panašią rotacinę netrukus įsitaikė "Žaibas", leides dienraštį "XX Amžių".

Į Kauną atvykdamas jaunimo ekskursijos iš provincijos. Kartą užklydo į "Vilties" spaustuvę būrys gimnazistų iš Šiaulių su savo mokytoju. Kapočius žiūrė, kad tas mokytojas matytas. Pasirodo Pinigis... Vairai landžiojo tarp mašinų, o rotacinė buvo įelektrinta.

— Neikt per artį, nutrenks arba plaukai atsisots piestul — įspėjo Kapočius. O Pinigis prisiminė Ukmargę ir anas geografijos pamokas... Abi juokėsi iš to neužtarnauto penketuko, kuris užgavo jauno pauglio ambiciją.

— Girdėjau šneką, — pridūrė Kapočius, — kad "Vilties" spaustuvę favorizavusi ir finansavusi valdžia. Iš tikro, ji nėra gavusi iš valdžios jokių pašalpų ar paskolų. Vertėsi grynai iš savo darbo. Kai būdavo kokie didesni spaudos darbai, užsakomi ministerijų ar kariuomenės, visada buvo skelbiamas varžytinės. Kartais jis laimėdavo "Viltis", o kartais "Žaibas", "Spindulys", "Raidė" ar "Varpas". Žiūrė, kokią priimtinesnę kainą kas pasiūlydavo.

"Viltij" Kapočius dirbo ligi 1937 metų rudenį. Spalio mėnesį įsitaikė savo cinkografiją "Vaizdą". Turėjo 23 darbininkus ir aptarnavo klišėmis įvairius žurnalus bei laikraščius. Klišių gamybos technika buvo išobulines ir gamindavo jas greit. Tai ypač svarbu buvo dienraščiams. Kartą atvyko į Kauną vilnietis Žižmaras, laimėjęs dvikovą prieš lenką. Jis buvo sutiktas labai iškilmingai stotyje. Nuotrauka tuoj buvo pristatyta "Vaizdui". Po 30 minučių, kol Žižmaras buvo atlydėtas ligi "Pažangos" rūmų, sutiktuvių vaizdas jau buvo atmuštas laikraštyje ir dalinamas.

PERSIKELIA Į VILNIŲ, SLEPIASI PANEVŽYJE

Šalia cinkografijos 1939 m. pabėgoj atidaro savo spaustuvę to paties "Vaizdo" vardu ir netrukus ją perkėlė į atgautą Vilnių. Čia pra-

dėjo leisti lietuvių dienraštį lenkų kalba "Nowo slowo" ir savaitraštį "Nowo slowo rolnicze". Darbininkų su redaktorais turėjo apie 60.

Reikalų per dvi įstaigas, Kaune ir Vilniuje, buvo tiek daug, kad juos dažniausiai reikėjo spręsti telefonais. Kažkas pastebėjo, kad Kapočius visus telefonus laiko savo galvoje. Ne vienas ir kreipdavosi: pasakyk to ar kito telefoną.

— Legenda ar tikras dalykas?

— Jei pasakysit man savo telefoną, neatimsiu. Bet jei užrašysit, užteks pažiūrėti vieną sykį ir jau turit atmintį — tiesiog matau.

Atėjus bolševikams, Kapočius prarado cinkografiją Kaune ir spaustuvę Vilniuje. Bolševikai konfiskavo jo turtą maždaug 500.000 litų vertės. Atėmė ir privatų automobilį Chevrolet, kuriuo tikėjosi naudotis žydas, perėmęs spaustuvę. Po dviejų dienų tą automobilį paėmė pramonės komisariatas. Kapočius buvo atimta ir asmeninė piniginė su visais ten buvusiais pinigais. Likęs be nieko, nuėjo į rinką, pardavė laikrodį už 70 litų ir ten pat nusipirko seną dviratį.

— Vaziuojau, sako, Vilniaus gatve, žiūriu — mano spaustuvės naujas "bosas" eina pėsčias. Sustabdau dviratį ir sakau jam: "Žiūrėk, aš vis tiek ponas, nes vaziuoju, o tu eini pėsčias".

Likęs be darbo, žvalgėsi kur piltapti. Prisiminė Antaną Rūką, dabar švietimo komisariate pareigūną kultūros reikalams. Jam, kaip ir kitiems rašytojams, dažnai pažiūrodavęs vėkselius, daręs kitų piniginių paslaugų — paskolų. Rūkas buvo labai sąžiningas — visada laiku vėkselius išpirkdavęs. Nutarė pas jį užteiti ir jam sako:

— Žinai, atsiduriu bėdoje. Ar galėtum man duoti darbo?

— Vaziuok į Panevėžio teatrą — ten reikia administratoriaus.

Padėkojo, šeimą perkėlė į saugesnę vietą (Vidiškųje) ir išvyko. Pasiėmė dar Stasį Gudą, ekonomistą, netekusį darbo, ir žurnalistą Vytautą Kasniūną. Rado Panevėžyje apie 80 įvairių žmonių — jaunų ir vyres-



Pirmoji Lietuvių Enciklopedijos redakcija. Iš kairės į dešinę: J. Girnius, Pr. Cepėnas (užstotus), V. Maciūnas, J. Kapočius, A. Bendorius, J. Puzinas ir A. Mažiulis (korespondentas)

nių, tarnautojų ir aktorių. Direktorius buvo Jonas Sakas, meno vadovas Miltinis, dailininkas Vl. Vilimas. Kapočius vadinosi vicedirektorium, Kasniūnui teko sekretoriaus pareigos, o Gudui — buhalterija.

Teatro aktoriai ir tarnautojai gyveno bendrabutyje, kurį reikėjo apūpinti kuru, tvarkyti bei prižiūrėti, taip pat išmokėti laiku algas. Visa tai priklausė administracinei Kapočiaus žinybai. Nesant direktoriaus, kartais tekdavo atlikti ir jo mažiau reikšmingus reikalus.

Mieste Kapočius jautėsi nežinomas ir nepažįstamas. Tas jausmas savotiškai buvo geras anose sąlygose. Bet kartą, einant gatve, girdi kažkas šaukia:

— Kapočiau, Kapočiau!

Atsigręžia. Vaziuoja du senukai — vyras ir žmona. Sustabdo vežiką ir moja ateiti. Kapočius prieina — ogi Baroną, buvęs Ukmargės direktorius ir jo žmona.

— Lip čia, — pakviečia ir vežimą.

Vaziuojant, išsiterauja, kas ir kaip vyko Kapočiu nuo to laiko, kai išvyko iš Ukmargės. Teiravosi ir Kapočius, kaip jie čia atsidūrė ir įsikūrė.

Atsisveikinęs, stebėjosi, negi toji "tetulė" klasėje ir reikalas dėl egzaminų nepaliko skaudžių prisiminimų. Atrodė, priešingai...

VOKIEČIŲ METAIS VILNIUJE

Vokiečių karas vėl keitė padėtį. Kapočius grįžo iš Panevėžio pas šeimą ir, ją pasiėmęs, išvyko į Vilnių. Prasidėjo naujas savotiškas gyvenimas. Atrodė, priešingai...

— Ar grįžai į savo profesiją?

(Nukelta į 3 psl.)

Londono svarstymai Vytautas Bagdanavičius

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Pačios Anglijos visuomenės jie buvo tuoj užmiršti ir atrasti tik šio šimtmečio pradžioje. Kas būdinga šiems poetams? Jiems būdinga yra ištikimybė įvykiui ir ištikimybė idėjai. Jie įžvelgė paslaptį ryšių tarp tų dalykų, kurie yra visai nepanašūs. Taip pvz. jie įžvelgė ryšį tarp Dievo meilės ir žemiškosios meilės. Vėlesnės kartos nesugebėjo juos šiuo atžvilgiu pasekti. To padaryti neįstengė ne angliškasis romantizmas, pasilikdamas tik žemišku. Tyliai jais pradėjo domėtis Anglijos Viktorijos laikotarpio rašytojai, tačiau jie sugebėjo pasidaryti moralistais, neįstengdami pasiekti filosofinio lygio. To nepadarė nė Resansas formaliai savo kūrinius dedikuodamas Dievui, bet iš tikro jie buvo dedikuoti tik žmogui.

Paimkime porą 16-17 š. poetų pavyzdžių. Ryškiausias jų yra Johnas Donne, gimęs iš katalikės motinos, vėliau pasidarė pagrindiniu anglikonizmo gėnyju prieš katalikybę. Studijavo teisę London "Inns of Court", vedė kanclerio dukterį bei jos tėvo sutikimo. Karaliaus įkalbėtas pradėjo studijuoti teologiją, įsisėmė kunigū ir pasidarė garsiu Londono pamokslininku ir šv. Pauliaus katedros dekanu. Žinomiausias Donne šūkis yra: "joks žmogus nėra sala". Jį tarp Amerikos katalikų išgarsino neseniai miręs trapistas vie-

nuolis ir poetas Tomas Merton. Bet šis šūkis nėra iš Donne poezijos, bet iš jo pamokslų, kurie, sakoma, yra įdomūs. Jo eilėraščiai, rašyti daugiausia jaunystėje, yra pilni dramatinės įtampos, tačiau nėra laisvi nuo baimės. Jis turi gavy kaltės išgyvenimą, bet šitai jo neveda į paniką. Visą gyvenimą jis kaskdien mirties akivaizdoje, ir, kaip sakoma, pats savo mirtį surežisavo, atimdamas iniciatyvą iš Dievo. Sąvaitę prieš mirtį jis kasdien pasikvietė po vieną savo draugų atsisveikinti. "Aš būčiau vargšas, jei negalėčiau mirti", sakė jis. Daugumos jo eilėraščių temos yra: atsiskyrimas, mirtis, neištikimybė ir nepageidaujama meilė.

Kitas šio laikotarpio poetas, kuris vertas paminėti, yra Jurgis Herbert, buvęs parlamento narys ir pretendentas į valstybės sekretoriaus vietą, literatūros dėstytojas Cambridge universitete, atsidėjo teologinėms studijoms ir pasidarė kaimo klebonu Valijoje. Religija, jo manymu, neturi naikinti džiaugsmo, tik jį tvarkyti. Draugystė, jo manymu, nėra tarpusavimi pataikavimui. Apie patirtą draugo priekaištą jis sako:

"Tas aštrumas kaip tik liudija mieliausią draugystę,

Tie pjūviai greičiau gydo, negu daro žaizdą."

(Nukelta į 3 psl.)

lesią rytų valgyti žąsies. Davė pinigų, kad nupirktų žuvis ir gerai paruoštų. Taip ji ir padarė. Žąsis liko vokiečiui kitai dienai.

Kapočius turėjo teisę duoti leidimus popierui ir juos duodavo nesivaržydamas lietuvių reikalams, netgi pogrindžiui. Kartą Remigijus Valaitis, su kuriuo visada gerai susigyveno, įspėjo: būk atsargus, nes įkliūsi. Vieną dieną ateina SS-mamai į Kapočiaus spaustuvi ir sako: — Mes žinome, kad čia spausdinama pogrindžio spauda.

— O, ja! — atsako Kapočius. Vokiečiai nelaukė tokio atsakymo. — Kaip tai? — Jūs gi sakot, kad žinot. O aš nežinau, tai įsikiškite.

Vyrui pasijuto neįprastai ir, apsisukęs, išėjo. Po kiek laiko Nikodemą žinoma atsiunčia iš komisariato įsakyti visi spausdintuvų atskaitomybę vesti vokiečių kalba.

— Tuoj važiuoju į Kauną ir užsukęs pas Paramskus paprašau paruošti balių, palieku ir pinigų. Pakvietė iš komisariato svarbesnius žmones, tarp jų ir Nikodemą. Pavalgę ir išgėrę, vokiečiai ėmė kalbėti, kad dabar reikia mobilizuoti visas jėgas kovai prieš komunizmą. Į pabaigą gavau ir aš žodį: „Jūs kalbate, kad reikia mobilizuoti visas jėgas pagrindinei kovai... Tai kam tokie parėdymai dėl atskaitomybės vokiečių kalba? Mums toks dalykas kainuos 4.000 darbo valandų viršaus. Aš siūlau paprastesnį planą: tegu ponas Nikodem išmoksta lietuvių kalbos...“

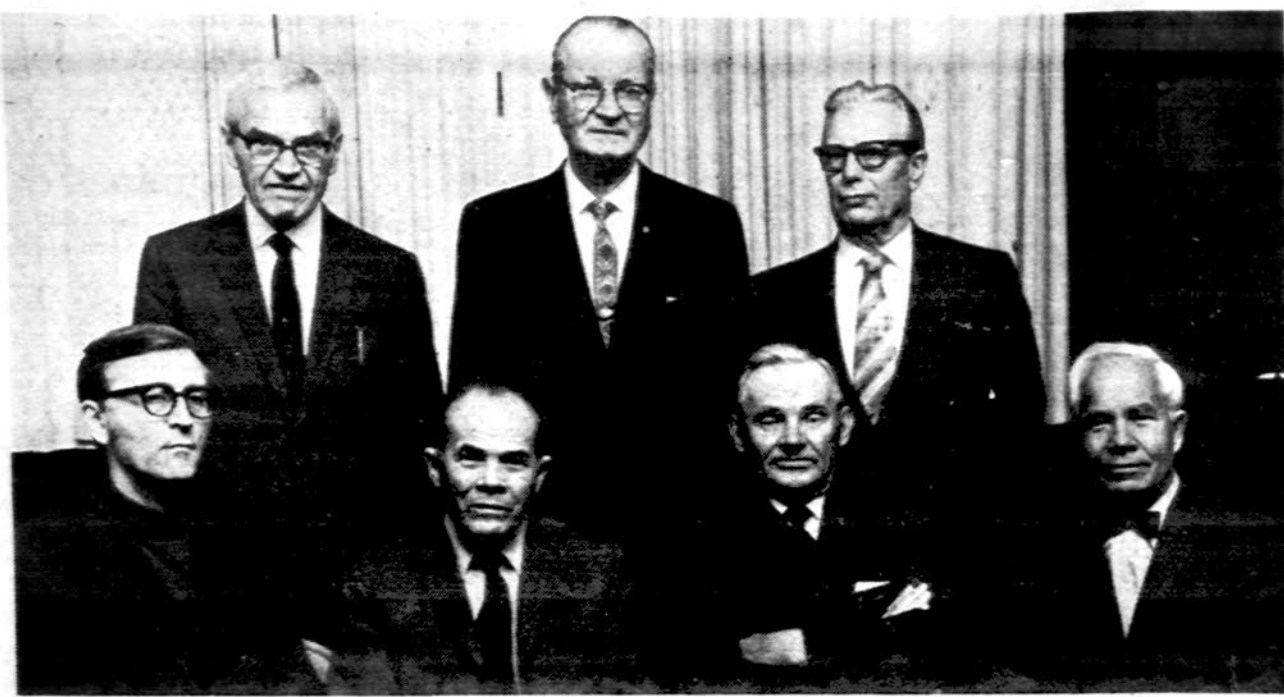
Visi ėmė ploti ir rodyti pirštus į Nikodemą. Ja, ja, tegu jis pašvenčia bent 1.000 valandų, ir reikalas bus išspręstas. Po kurio laiko Kapočius užėina pas Nikodemą — žiūri ant stalo guli lietuvių - vokiečių kalbos žodynas.

— Sveikinu, sveikinu! — sako vokiečiai. — Su kuo? — klausia šis. — Su lietuvių kalba. Vokietis taip supyko, kad išvarė lauk.

Vietinis Vilniaus komisariatas paprašė popieriaus mobilizacijos plakatui. Plakatas buvo didelio formato, neatitiko Generalkomisariato instrukcijų. Kapočius atsisakė duoti popieriaus. (Plakatą turėjo spausti „Svyturio“ spaustuvi). Skambino pats Vilniaus komisaras Hings. Kapočius ir jam atsakė neduosias, nebent, sako, būtų pristatytas raštu generalkomisarui leidimas. Žinodamas vokiečių pedantizmą, Kapočius norėjo savo ponus pašokdinti. Leidimą iš Generalkomisarą gavo telegramos keliu.



Juozas Kapočius Pietų Amerikos Lietuvių kongrese Urugvajuje 1963 metais prie nepriklausomybės paminklo tarp jaunystės draugų. Nuotr. Pr. Ožinskis



Encyclopedia Lituanica redakcijos posėdis 1971 m. New Yorke. Sėdi iš kairės: Algirdas Landsbergis, Simas Suziedėlis, Juozas Kapočius, Antanas Kučas. Stovi iš kairės: Juozas Jakštas, Jonas Puzinas ir Vincas Rasnaitis. Nuotr. V. Mažello

PASITRAUKIA I VOKIETIJĄ

Bolševikai artėjo į Vilnių, ir Kapočius buvo priverstas pasitraukti su šeima. Išvyko automobiliu, pasiekė Slavikų ir, čia, palikęs automobilį, nusipirko arklius. Toliau vyko ligi Karaliaučiaus. Mėsele paliko arklius pas ūkininką ir traukiniu vyko toliau, kol pasiekė Potsdamą, netoli Berlyno. Čia apsisloja pas vieną ūkininką, paliko šeimą, o pats grįžo į Rytprūsius pasiminti paliktų arklių. Tuo žygiu, gavęs leidimą, parsivežė daugiau turto — porą karvių, ketvirtą kiaulių ir porą tonų javų. Taip aprūpino šeimą maistu ilgesniam laikui ir galėjo padėti kitiems tautiečiams.

Vasario mėnesį (1945) pajudėjo į Vakarų toliau. Išvyko arkliais ir per 10 dienų pasiekė Bielefeldą. Vyko ten, nes turėjo pažinčių iš prieškarinio su spausdintuvėmis. Sustoję Schortmer miestelyje — pas ūkininką. Jam perleido savo arklius ir už tai gavo butą šeimai. Čia sulaukė galutinės vokiečių kapituliacijos.

Po kapituliacijos pradėjo organizuoti lietuvių stovyklas. Į jas nesukubėjau, tebevyvenau su šeima privačiai, bet įsijungiau į darbą, organizuojant lietuvių sąjungą. Ji kūrėsi Augustdorf stovykloje, prie Detmoldo. Mano gyvenvietė buvo apie 30 km. nuo Augustdorf, nesunkiai galėjau pasiekti traukiniu. Tą sąjungą organizavome ketvertas — Raulinaitis, dabartinis „Kario“ redaktorius, dr. K. Vencius, buvęs laikinosios vyriausybės sveikatos ministras, policijos tarnautojas Manešis ir aš. Daug padėjo Raulinaitis žmona, mokėjusi gerai anglų kalbą. Ji

tarpininkavo pas anglus, ir šie davė sąjungai puikias patalpas Detmoldo.

— Spaudos srityje man neteko ką nors ypatingo dirbti. Bet daug padėjo prieškarinės pažintys su spausdintuvėmis Bielefelde. Per mane prieidavo prie spausdintuvų ir cinkografijų visi, kuriems reikėjo ką nors spausdinti. Taip per mano ryšius galėjo atsikurti „Skautų Aidas“, vaikų laikraštėlis „Saulutė“, buvo išleista kun. St. Ylos maldaknygė „Lietuvių maldos ir giesmės“ 4-oji laida. Mano pinigų tiems darbams nereikėjo, užtoko patarimo ir tarpininkavimo.

Detmoldo buvo sudarytos tokios puikios sąlygos, kad galėjo įsikurti įvairūs menininkai, aktoriai, baleto žmonės. Anglai buvo labai palankūs. Vėliau atsirado lietuvis, gimęs Londone, majoras Liudžius. Jo štabas buvo netoli, už tai galėjo dažnai lankytis pas lietuvių ir jiems padėti.

Detmoldo pradėjo kurtis lietuviškas teatras — opera, ir Kapočius pasidarė operos administratoriumi.

— Panaudojau pažintis bei ryšius su vokiečiais — gavom dekoracijas, medžiagas, o iš anglų sunkvežimius. Tai man šiek tiek kainavo, bet gi markės tuo metu buvo tik popierius, tad nesijaučiau turėjęs nuopelno. Esu išleides tiems reikalams apie 25 ar 30 tūkstančių. (Pats vertėsi legalia pašto ženklių prekyba ir galėjo neblogai uždirbti). Pirmoji opera „Sivilijos kirpėjas“ turėjo gražų pasisekimą. Buvo apie 10 spektaklių įvairiose kolonijose, tarp jų ir amerikiečių zonoje, o Detmoldo bene tris vakarus. Vokiečių

spauda gražiai atsiliepė, ypač po pirmojo spektaklio, kuris vyko Detmoldo teatro salėje su pilnu orkestru.

AMERIKOJ PRADEDA ENCIKLOPEDIJĄ

Amerikon atvyko 1949, birželį. Tiesiai į Bostoną. Išdarbino amerikiečių spausdintuvę ir išbuvo apie porą metų. Po to pakvietė lietuvių prancūzinių technikuojų spausdintuvę vedėjų į Brooklyną. Čia būdamas (1951-53), ėmė planuoti enciklopedijos leidimą. Radęs pritarimą visuomenėje, apsiprendė steigti savo spaustuvi. Ją įsigijo 1953, vasario mėnesį, atpirkęs buvusią (po Darbininko spausdintuvės perkėlimo į Brooklyną) „Ryto“ laikraščio spaustuvi. Ją įkurdino South Bostone Ivaškų namuose. Nuo tada pradėjo dirbti techniškas enciklopedijos ir spausdintuvės personalas su pilnomis algomis. Pirmojo tomo parengimas užtruko, ir Kapočius atsidūrė finansinėje krizėje. Tekę įsiskolinti pinigų iš žmonių, ir buvęs dėkingas net už penkinę, paskoliną bėdoje. Buvo momentų tada, kad vaikams neturėjęs už ką mokėti tramvajui, važiuojant į mokyklą.

Pagaliau I tomas išėjo. Ta proga, 1953, XI. 8. Bostone buvo iškilminga akademija, E. Kardelienės koncertas ir po to spausdintuvės pašventinimas.

— Praėjo du ir pusę metų. Pinigas apsiavė, padėtis pagerėjo ir darbas išsiplėtė. Reikėjo didesnių patalpų. Nupirkau gana pigiai (už 3.000 dolerių) lietuvių legionierių namą — 115 C gatvėje. Namas buvo apieistas. Visa šeima dirbom kaip juodi jaučiai, kol išvalėm ir aptvarkėm. Iš čia tomai pradėjo sparčiau judėti. Paskutinis — 36 tomas išėjo 1969 metais...

— Kaip reagavo visuomenė į to milžiniško darbo užbaigimą?

— Pasidžiaugė spauda, bet jokių iškilmių nieks nedarė. Tik vienas redaktorius, Antanas Bendorius, pakvietė birželio 21 dieną į jo vardinę New York. Nuvykau. O pasirodo buvęs kvietinių žmonių pobūvis, gana nedidelis, pagerbti leidėjui. Bendorius prisiminė, kad užbaigęs ir savo darbo dalį. Netrukus pats mirė, taisydamas metais...

— Netekau ir aš didžiausio techniško talkininko brolio Viktoro, — tęsė toliau Kapočius. — Šios mirties buvau taip sujaučintas, o be to išvargintas darbo, kad pats fiziškai sukritau. Doktorai, aciu jiems, neil-

(Nukelta į 4 psl.).

Joan Salvat-Papasseit

DUOK RANKĄ

Duok ranką, nes eisime labai arti virpančios jūros,

turėsime visų daiktų mastą, vien tik pasisakydami, kad tebesimylime.

Tolimi laiveliai ir pakrantėje esą apsimė droviais ir ištikimais, į mus nežiūrės;

žvalgysis naujų kelių išsiblaškysio užkariautojo lėtu žvilgsniu.

Duok ranką ir paslėpk veidą ant mano peties, ir nieko nebijo. Palmės apgaubus mus savo šešėliu ir žuvėdros žėrinčioje saulėje

mum atneš sūrų sūnų, kuris apkartina meilę ir visa, kas yra greta jūros: ir aš tada pabūčiuosiu tavo skruostą, ir pabūčiuosiu mum suteiks meilės žaidimą.

Duok ranką, nes eisime pakrante, labai arti virpančios jūros, turėsime visų daiktų mastą, vien tik pasisakydami, kad tebesimylime.

NOKTIURNAS ARMONIKAI

Išidėmkite: aš saugojau medieną ant krantinės. Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės:

o aš mačiau lietu krentant kaip iš kibiro ant statinių ir po lentom vienutininkus dūsaujant iš nusiminimo po Katalonijos pušim, po šventais kedrais.

Kai sargai žvalgė naktį, ir dangaus išlinkimas buvo tunelis be šviesos vagonuose: aš užkūriau ugnį žvaigždžių vilko nasruose.

Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės:

tačiau visų valkatų visos rankos duodavo priešai aplink mano lauką. Ir buvo kaip stebuklas, pašalinęs apmirusių rankų tirpuli, ir žingsnių aidas dingdavo migloje.

Jūs nežinote,

kas yra

medieną saugot ant krantinės,

Nei mokate laivų šviesų maldą, kuri tokia daugiaspalvė, kaip jūra saulėje: nes jiems nereikia burių.

Vertė Povilas Gaučys

Joan Salvat-Papasseit yra vienas iš ryškiųjų katalonų kalba rašiusių poetų šiuolaikinėje Ispanijoje. Deja, jau miręs, mirė labai jaunas. Jo nuosirdi, nesudėtinga poezija turi tyro nekalto atspalvį, o jo dienų didžiųjų problemų pristatymas buvo visai naujas, niekieno ligi tol nemėgintas dabarties katalonų literatūroje.

Kai kur savo poezijoje jis bando artintis prie duonos ir vyno paslapties mišios. Apiešdams iškilmingą retoriką, kurios jis mokė Cambridge, jis dabar rungtis su Dievu:

„Ak, mano Dieve, jei aš esu užmirštas, Tegul aš nemylėsiu Taves, Jeigu aš Taves nemyliu“.

Salia to jis yra tikras žmogus, žinąs visas žmogiškas viliones:

„Aš žinau malonumų kelius... Ir krauju bei proto pasiūlymus... Mano medžiaga nėra misinginė, ... Mano jausmai yra gyvi ir niurni...“

Grįžkime dabar prie poeto Byrono tėviškes. Tarpe viliojančio parko ir žvaus gėlyno senos augstųjų abatyjos pastatai, gerai prižiūrimi; tik bažnyčia nugriauta; likęs tik jos frontonas. Čia kažkas giliai nesiderina: prancūzų revoliucijos, humanizmo ir sentimentalizmo atstovai ir senobinė, klasikinė augstųjų abatyja.

Byronas yra grynai priešingybė 16-17 šimtmečio Anglijos poezijai. Jis buvo žmogiškos menkystės apdairuotojas. Jo šuniui yra pastatytas paminklas didžiojo altoriaus vietoje ir jo garbei parašytas eilėraštis čia yra iškaltas. Eilėraštyje yra išvardintos visos šio šuns vertybės, priduriant, kad jis neturėjo žmogaus ydų. O apie žmogų Byronas rašo, kad jo pretenzijos yra per toli siekiančios; žmogus, pasak jo „tik sau vienam nori išmintinio dangaus“. Be pagrindo jis tikisi ir savo kalčių atleidimo. Šie ir panašūs žodžiai yra išrašyti įspūdingame jo šuns paminkle. Jie, žinoma, šiam romantizmo atstovui ir tariamam dideliu humanistui, garbės nedaro. Dėl to turbūt gidas, vedžiodamas po įvairias šios rezidencijos patalpas, prie šio paminklo turistų neveda. (Žinoma, ši

pastaba nėra koks nors Byrono kūrybos vertinimas.)

CAMBRIDGE UNIVERSITETO KIEMAI

Aš nebuvau Oksforde, bet aš abejoju, ar ten aš būčiau matęs įspūdingesnius įvairių kolegijų pastatus, negu aš juos mačiau Cambridge. Visa ši universitetinė statyba yra būdinga kiemais, kurie apsupti statiniais, papuoštais ar kolonodomis, ar įvairiais kitokiais architektūriniais išmislais, o anapus jų yra gyvenamosios patalpos, salės, koplyčios ir knygynai.

Kiemas, ne gatvė, yra pats įdomiausias dalykas Cambridge. Viduramžinis architektūrinis planavimas buvo turtingesnis negu mūsų. Mūsų architektūra planuoja tik gatvę, o viduramžinė ir, gal greičiau, viduržeminė architektūra turi ne tik gatvę, bet ir kiemą. Ir kiemui, atrodo, šioje kultūroje buvo skiriama daugiau dėmesio negu gatvei. Tai liudija iki šiai dienai ispaniškas namų stilius, kuriame namas yra suvokiamas tik su kiemu. Angliškoje viduramžinėje kolegijų statyboje yra išlikęs kiemas, kaip miesto elementas, labai praturtinamas miesto vaizdą. Žinoma, kiemų planavimas nėra patogus dalykas mūsų išplitusiam keliavimui, ypač automobiliui, bet įvairumo kiemų mieste yra labai daug. Turtinga šių kiemų architektūra yra neišsamiama pasaka, ar nenutrūkstanti muzika. Kiekvienas architektas čia turi gali mybių pagroti savaip ta pačia gama. Mūsų laikų miesto vietovardžiuose yra išlikę tik pėdsakai tų senųjų miestiečių kiemų. Pvz. Cicero antraeilės gatvės yra vadinamos „Court“ vardu. Jos, žinoma, nėra kiemas, bet bent priminimas senobinio miestiečio kiemo.

Cambridge tų kolegijų kiemų yra daugiau kaip dvidešimt. Jie čia yra pavadinti įvairiais šventais vardais. Kolegijų statyba Cambridge yra prasidėjusi 1284 metais, o paskutinė formalinė kolegija yra įsteigta Churchillio vardu 1960 metais. Ji buvo įsteigta kultivuoti tiksliesiems mokslams ir matematikai. Kolegijų vardai yra įdomūs. Čia yra: Kristaus Kūno kolegija, Trejybės halė, Karaliaus kolegija, Karalienės kolegija, Šv. Kotrynos kolegija, Jėzaus kolegija, Kristaus kolegija, Trejybės kolegija ir t.t. Kai kurios kolegijos turi pasilaikiusios savo steigėjų vardus.

Įspūdingiausia iš visų kolegijų yra vad. Karaliaus kolegija, pradėta statyti 15 šimt-

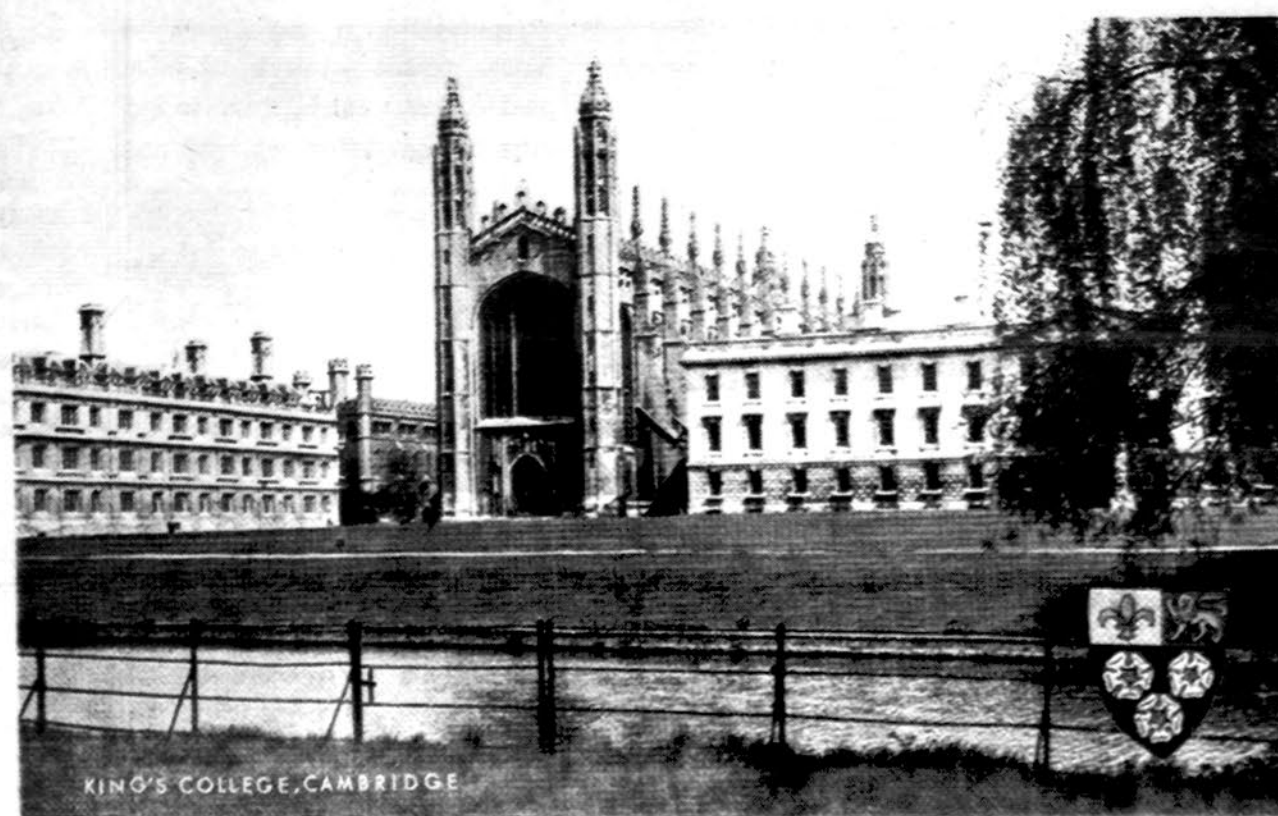
metų ir užbaigta Henriko VIII ir jo žmonos Onos Boleyn, kurią jis vėliau nužudė. Pažymėtina Karalienės kolegija, kurios nariu buvo mūsų minėtas olandas Erasmus Roterdamietis. Kristaus kolegija pažymėtina dėl to, kad čia mokėsi garsus anglų rašytojas Jonas Milton. Trejybės kolegijos mokiniams buvo Newtonas ir Byronas. Girton kolegija buvo įsteigta mergaitėms mokyti. Tarpe naujų kolegijų pažymėtina Šv. Edmundo namai, kurie buvo įsteigti 1896 metais čia studijuoti Romos katalikų kunigams. Oficialiai universiteto ji buvo pripažinta tik 1965 metais.

Apskritai Cambridge universitetas yra protestantiška institucija ir šio savo bruožo

nėra linkęs prarasti. Atsakingų ideologinių katedrų vedėjai yra protestantai. Tik šiais metais buvo padaryta reikšminga išimtis. Viena iš keturių teologinių katedrų buvo pavesta katalikui. Juo yra dr. Nicholas Lash. Jis buvo katalikas kunigas, pasižymėjęs teologinėmis studijomis. Tačiau po kiek laiko vedė ir pasitraukė iš kunigiškos tarnybos, gavęs Šv. Sosto atleidimą. Kadangi jis yra anksčiau buvęs Šv. Edmundo kolegijos nariu, ir, be abejo, dėl savo teologinių darbų, buvo pakviestas užimti Cambridge universiteto teologijos katedrą. Katalikų žurnalas „The Tablet“ sveikino šį paskyrimą.

Mums esant Apšvietos sąjūdžio sukurtu ir Napoleono Europoje išplatinto universiteto sampratos žmoneis nėra lengva suprasti viduramžinį universitetą su daugybe savaimingų kolegijų. Universitetas jas apjungia, bet jų savaimingumo nepanaikina. Tačiau reikia pasakyti, kad istoriškai Cambridge universitetas yra senesnė institucija negu kolegijos. Jos pradėjo telktis jau prie esančio universiteto.

Besitariant Vilniaus universiteto įsteigimo 400 metų sukaktuvėms, kurios, bus kitais metais, ir mums teks kiek iš arčiau pasidomėti viduramžinio universiteto struktūra. Vilniaus universiteto kolegijos daugely atvejų buvo ne pačiame mieste, bet buvo pasisklidusios kone po visą Didž. Kunigaikštiją. Jėzuitus uždarus, Lietuvos — Lenkijos respublikoje buvo sudaryta vad. Edukacinė komisija valdyti visoms švietimo įstaigoms, taigi ir universitetui. Tada Vilniaus universitetas priėmė labiau Apšvietos universiteto pobūdį. Labai gerai, kad dr. Jonas Račkauskas savo disertacijai pasirinko temą apie Edukacinės komisijos veiklą ir berods teisingai ją pavadino pirmąja švietimo ministerija Europoje. (Bus daugiau)



Karaliaus kolegijos kiemas Cambridge

Išgirstoji Bruno Markaičio kūryba

Muziką įprasta skirstyti pagal stilius, laikotarpius ar mokyklą. Toks surūšiavimas kelia išmokslintiems teoretikams, o kartu ir mažiau išugdusiems klausytojui savotišką saugumo jausmą. Iš anksto žinodami, kad kompozitorius yra klasikas, romantikas, impresionistas, primityvistas, atonalistas ar dar koks „istas“, jie lengviau susigauja jo muzikoje ir žino kaip ją priimti. Deja, greta muzikinių didžiųjų, sugėdijusių išvystyti savitą, aiškiai atpažinamą ir kitų sekamą muzikinę išraišką, yra apskritai kompozitorių, kurie laisvai naudoja visų stilių ir technikų priemonėmis, jungdami senesniuosius elementus su naujesniais, kartais tokiu būdu net atsiradami dar ir negirdėtų harmoninių ar ritminių galimybių. Nors tokia muzika neišduoda savo autoriaus, paklausius jos vien keletą taktų, ne vienas tokių kompozitorių, kaip, pavyzdžiui, pagarsėjęs amerikietis dirigentas Leonard Bernstein, rašo įvairiais žanrais ir sukuria plačiai publikos klausomų ir vertinamų veikalų.

Lapkričio 4 ir 5 d. Chicago Jaunimo centre savo kūriniams jau ne pirmą kartą pasirodantis jėzuitas kompozitorius Bruno Markaitis, nusakydamas savo gausią kūrybą, yra pabrėžęs, kad tai „ne griežta akademinė taisyklė, bet įvairių elementų rinktinė, kurioje rasime ir senų ir naujų dalykų...“. Šis Markaičio kūrinių koncertas buvo pradėtas trimis instrumentiniais numeriais, pavadintais Nuotakomis (Austant — klarnetui ir fortepijonui, Rytas — smuikui, valtornai, mušamiesiems ir fortepijonui, ir Būgnų šokis — timpani būgnams ir fortepijonui). Šiuose amerikiečių profesionalių muzikų atlikuose dalykeliuose kompozitorius sakosi norėjęs išreikšti savo „nuotai-

ALGIS SIMKUS

kas, jausmus ir gal net įsitikinimus bei... asmenybės pulsavimą“. Tokie subjektyvūs ir muzikoje ne lengvai sugaudomi dalykai klausytojui gal apčiuopiamiausiai pasireiškė egzotiniiais instrumentų sąstatais, pasirinktais antrajam ir trečiajam šių dalykų. Nepramoginės muzikos literatūroje juk tikrai nedaug užtinkame veikalų, parašytų būnui solo. Instrumentiniuose kūriniuose Markaitis patyrusiai naudoja tradiciniai diatoniškas harmonijas, jas impresionistiniai nuspalvindamas ir paryškindamas disonansais. Po to pianisto J. Eckering atlikti Daina be žodžių ir Rondo salutante taip pat parašyti tradiciniame, kiek F. Lisztui giminingame stiliuje. Juose kompozitorius pasirodė sklandžiai apvaldęs fortepijonui rašymo techniką. Pirmoji koncerto dalis baigta Advento suite, parašyta aštuonių instrumentų ansambliu. Tai neilgas vienos dalies (kodėl tai pavadinta suite) dalykas, kurio adventinė mintis bent šio klausytojo nepasiekė.

Antroje dalyje buvo naujosios Markaičio Mišios Sv. Kazimiero garbei, kurias atliko pusėtinai sudainavę penki solistai, sopranai Dalia Kučėnienė ir Margarita Momkienė, mezo-sopranas Alvinas Giedraitienė, tenoras Michael Young ir bosas John Bentley. Mišioms grojo autoriaus diriguojami instrumentalistai. Sv. Rašto skaitymus perteikė aktorius Algimantas Dikinis. Kompozitorius yra pasisakęs, kad šiose Mišiose jis bandęs įieškoti jungties tarp senosios lietuviškosios raudos ir grigališkosios giesmės, nors ir vengdamas cituoti jas tiesiogiai. Jis bandęs „kalbėti su savo Dievu... muzikinės minties

vystymu, garsų statyba ir formos tobulumu bei elegancija“. Tai aukšti ir kilnūs tikslai. Kiek tačiau kompozitoriui pavyko į juos priartėti, tenka spėsti klausytojui, išgirdus veikalą scenoje. Lietuviškumo šiose Mišiose, nors ir efemerinėje formoje, nelengva surasti, nebent ji imatyvume perdėm lyriniam muzikos atspalvyje. Lyrika tačiau laikoma anatema formaliam grigališkam giedojimui. Taigi jungtis tarp šių elementų nėra lengvai pasiekiamas. Negalima ginčyti, kad muzikinio vystymo ir veikalo formos tobulumo bei elegancijos klausimai kiekvieno klausytojo skirtingai apsprendžiami. Šiems šaukiams užsimojimams tačiau ryškiau pasireiškė trūkė Markaičio muzikoje paskutiniu laiku pradedančios prasikšti Hollywoodo muzikinės įtakos. Ypač Agnus Dei ir užbaigiamoji Varpų šventė savo skambesiu ir garsų statyba buvo aiškiai artimesnės filminei muzikai, kaip lietuviškumui alsuojančiam grigaliniam giedojimui.

Koncertas buvo elegantiškai sceniniai apipavidalintas. Skoningai apsviestą sceną puošė meniškai dail. A. Valeškos spalvoto stiklo paveikslas „Sibiro lietuvių“. Sibiro tremtiniams lietuviams buvo dedikuotas ir visas koncertas. Vakariniais juodais drabužiais apsigėrę solistai bei muzikantai ir frakutas, su kunigiška balta apikakle pasipuošę dirigentas teikė programai mistikos, rimties ir orumo. Dievė muzika tačiau šiame koncerte pilnai neturimavo, jai daug kur teko vien pagalbinės iliustracijos vaidmuo. Programai ir svečiams nuosirdžiai pljuosius publikos atmintyje, besiskirstant po koncerto, pirmavo A. Dikinio sklandžiai paskaitytos Sv. Rašto mintys ir šviečiantis dail. A. Valeškos vitražas.



E. Lišaucko (iš Kanados) peizažinė nuotrauka iš fotografo juoda-balta nuotraukų grupės, šioje kategorijoje laimėjusios pirmąją premiją lietuvių darbų parodoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Kultūrinė kronika

Tomo Venclovo poezija „Poetry“ žurnale

Chicagoje leidžiamas mėnesinis, grynai poezijai skirtas žurnalas „Poetry“ š. m. rugsėjo mėnesio laidoje išspausdino ir Tomo Venclovo keturis netrumpus eilėraščius, kuriuos anglų kalbon išvertė Jonas Zdanys. „Poetry“ žurnalas yra pats seniausias ir gal pats reikšmingiausias šios rūšies periodinis leidinys visoje Amerikoje. Žurnalas Chicagoje buvo įsteigtas 1911 m. ir be jo kiek sustojo eina ligi šiol. Taigi žurnalas yra jau 67 metų senu-

mo. Apsčiai žymiųjų šio krašto poetų buvo artimi „Poetry“ bendradarbiai. Kiti ir savo poetinę karjerą yra pradėję šio žurnalo puslapiuose, kaip ir vienas reikšmingiausių 20 amž. amerikiečių poetų Carl Sandburg.

Tomo Venclovo poezija „Poetry“ žurnale užima šešis leidinio puslapius. Dar tris puslapius vertėjas pridėdavo savo komentarus: supažindina skaitytoją su Tomo Venclovo gyvenimo vingiais, su jo disidentiniu užsivangavimu Lietuvoje, priklausymu Helsinkio grupei, išvykimu užsienį ir su senesniais išėjusia nauja poezijos knyga jau laisvajame pasaulyje. Taipgi žurnalo skaityto-

pramonės muziejuje, kalėdinėje programoje. Pavasariop gal ir vėl galėsime pasirodyti su nauja programa. O gal susidarys galimybės ir gastrolėms. Bet šiandien galvoju tik apie artėjančią koncertą, o ne apie ateities planus.

— Kaip Chicagoje Lietuvių styginis ansamblis laikosi finansaiškai? Juk išlaidų yra.

— Ansamblis laikosi visų narių idealizmu. Niekas iš to nepasipelnė. Susidariusias išlaidas padengia keletas vyresniųjų. Didžiausios išlaidos susidaro, samdant papildomus profesionalus ir perkant gaidas. Kad ir šiam koncertui pasamdėme violončelistą ir kontrabasistą. Nors, reikia pasakyti, už mūsų pasirodymus esame gavę ir šios tokios finansinės paramos.

— Kokie Jūsų tolimesni užsimojimai?

— Sekantis mūsų pasirodymas bus Chicago Mokslo ir

— Kaip Jūs aptartumėt Chicagoje Lietuvių styginio ansamblio muzikinį pajėgumą?

— Nelengvas klausimas. Šiuo metu ansamblio sąstata yra profesionalų — kaip smuikininkas Pov. Matukas, yra ir daug žadanti smuikininkė Liuda Veleckytė, kuriai dar tik 13 metų. Kadangi daugumas mūsų ansamblio narių yra jaunesnio amžiaus, todėl susiduriama su sunkumais. Studijuojantis jaunimas ne visada gali paskirti tiek laiko repeticioms, kiek mes jų norėtume. Bet tobulėti bandome ir laikome tai mūsų tikslu.

— Ko pageidautumėt iš mūsų visuomenės?

— Šis mūsų koncertas parodys, kaip mums seksis toliau. Joks muzikinis vienetas negali egzistuoti be klausytojų. Bando mes sudaryti tokią programą, kuri būtų muzikiniai gerai paruošta ir tuo pačiu patraukli mūsų visuomenei.

Mes tikime, kad mūsų visuomenė suprastų tokio vieneto reikalingumą ir nebandytų jo lyginti su profesionalų orkestrais. Mes didžiulius, jei jaunieji mūsų ansamblio nariai pasiekė profesionališką lygį. Ir tai reikš, kad mūsų pastangos buvo jiems padaršimas, siekiant muzikinės karjeros.

Chicagoje Lietuvių styginio ansamblio koncertas rengiamas lapkričio 19 d. (sekmadienį) 3 val. popiet Jaunimo centro didžiojoje salėje.

L. N.

jas supažindinamas su lietuvių kalba, jos būdingaisiais bruožais bei santykiais su kitomis kalbomis.

Fotografai Čiurlionio galerijoje

Jau septyneri metai, kai Lietuvių foto archyvas kas rudinį Chicagoje rengia platesnės apimties mūsų nuotraukų menininkų parodas. Ir ne vien čikagiečių, bet ir kitose kolonijose ar kur nors pavieniai gyvenančių. Net svečių iš kitų valstybių. Štai šiemetinėje parodoje dalyvauja ir premijas laimėjęs Kanadoje ir Australijoje gyvenantis mūsų fotografai. Visa tai liudija ir organizacinį mūsų fotografų apsiungimą ir šios meno šakos populiarumą lietuviuose.

Siemtinė paroda pralenkia ankstesniasias jau tuo, kad ji vyksta ne apatinėje Jaunimo centro saliuokėje, bet erdvoje M. K. Čiurlionio galerijoje. Erdvesnės patalpos ir idomesnės trijų salių apimtys iš karto pagerina parodos išpūdį, kiekvienam dalyviui skiriant daugiau erdvės, nuotraukų nesugrūdant, papuošiant sales gelėmis ir viską sutvarkant iškilmingiau ir oriau.

Dalyvių šiose parodose nemažėjant, tenka džiaugtis ir darbų kokybe. Pačių gerųjų skaičius gana pakankamas. Žinoma, kasmet tos mūsų parodos atspindi foto pasaulyje vyraujančias momento nuotakas bei madas, vyraujančią to meto kryptį tematinę ir techninę prasmę. Tai irgi reiškia gyvą mūsų kūrinių pulsavimą, nesustingimą.

Šių metų paroda lyg ir mažiau demonstruoja visokių „stebuklingųjų“ eksperimentų, o daugiau susikaupia prie paprasto, gyva akimi regimo natūralaus gamtos grožio ir kasdieninės, žmogiškos buities.

Kai savi fotografai, tai lyg ir norėtųsi, kad šios parodos kiek daugiau atspindėtų taipgi specifinį lietuviškąjį išievojus veidą, kuriame geram menininkui apskritai yra ne vien tik dokumentinių, bet ir giliai psichologinių, estetiinių ir tautinių bruožų.

Parodą dar galima lankyti šiandien ir rytoj.

Muzikinis savaitgalis Chicagoje

Siemtinis ruduo lietuviškosios muzikos Chicagoje tikrai nepagalėjo. Koncertas rieda po koncertus. Šiandien (lapkričio 11 d.) 7 val. vak. Jaunimo centro didžiojoje salėje įvyks „Aidams“ paremti koncertas. Programą atliks solistės Margarita Momkienė ir Genovaitė Mažeikienė. Akompanuos Alvydas Jurgutis. Koncertą rengia Jaunimo centras.

Rytoj (lapkričio 12 d.) 3 val. popiet taipgi Jaunimo centre bus žinomo mūsų pianisto Andriaus Kuprevičiaus fortepijono rečitalis. Jį rengia Lietuvos televizijoje. Abu muzikiniai įvykiai verti didelio čikagiečių dėmesio.

Dailininkės Jadvygos Paukštie- nės darbų paroda Chicagoje atidaroma ateinančią penktadienį (lapkričio 17 d.) M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre.

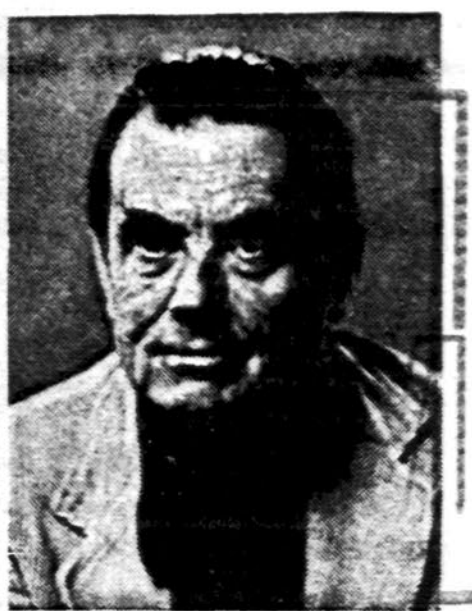
Chicago tarptautinis filmų festivalis

14-tasis Chicago Tarptautinis filmų festivalis buvo atidarytas lapkričio 3 d., penktadienį, su premjera „Watership Down“.

Biograph ir Village teatruose rodomi nauji filmai iš V. Vokietijos, Olandijos, Čekoslovakijos ir JAV — viso 62 filmai, daugiau negu bet kada čia buvo parodyta ankstyvesniųjų festivalių.

Praeitą šeštadienį, lapkričio 4 d., buvo tikrai Chicago ir Illinois filmų gamintojų diena, festivalio buvo rodoma apskritai filmų, susuktų Chicagoje.

Labai gausi, pabrėžiant dainomis „Stony Island“ filmas rodo grupę jaunų muzikantų, mėginan-



Czesław Miłosz, žymusis lietuvių kilmės lenkų poetas, 23-tajame Santaros-Sviesos kultūrinio sąjūdžio suvažiavime Tabor Farmoje, Sodas, Mich., išrinktas ir sutiktas būti Santaros-Sviesos garbės nariu. Rašytojas taipgi yra šių metų tarptautinės Neustadt literatūrinės premijos laureatas ir lenkų išievojus Paryžiuje leidžiamo žurnalo „Kultura“, labiau negu kuris kitas leidinys suprantančio ir lietuvių tautos aspiracijas, redakcinio štabo narys ir artimas bendradarbis.

Enciklopedijų leidėjo istorija

(Atkelta iš 3 psl.)

gai išlaikė ligoninėje, bet įspėjo, kad su širdim juokų nėra.

Tą įvykį, — įsiterpiau, — pamenu gerai. Sukritai ant brolio kapo, atrodė reikės ir patį kartą laidoti. Po to sužinojom, kad atsidūre ligoninėje...

— Blogiausia, kad buvau pasigarginęs su Encyclopedia Lituanica. Norėjau, kad šis planas nesustotų, bet nebesitikėjau pats jį išvežti. Kreipiausi į „Draugą“. Tada dar gyvas buvo jo reikalų vedėjas Remigijus Valatis. „Perimkit mano darbą — leiskit angliškąją enciklopediją. Aš padėsiu ir perduosiu visus leidinius Jūsų administracijai“. Valaitis pritarė, bet turėjo gauti mariojono sprendimą.

— Darei tą žygį, pasitaręs su šeima, ar pats vienas?

— Šeima buvo susirūpinusi mano sveikata. Žmona nebuvo palanki pirmajam mano planui — lietuviškajai enciklopedijai. „Ką tu sugalvojai: valstybės nepadarai, manai, vienas padarysi!“ Dabar, kai jai pasakojau pasitarimą su R. Valaitis, ū, paklausė: „O kas bus parašyta, ar tu leidejai, ar jie?“ Atsakiau: jie. „Tai kokia tau bus nauda“, — pasakė trumpai. Aišku, ji galvojo apie materialinę naudą, greičiau moralinę — vardo klausimas...

— Ir kaip išėjo su „Draugu“?

— Marjona nesirūpė imtis tokio didelio darbo. Jautėsi nepasiruošęs. Taip vėl teko judėti pačiam. Prof. S. Sužiedelis buvo iš anksto angažavęs angliškios enciklopedijos vyriausio redaktoriui ir savo darbą buvo žymiai anksčiau pradėjęs. Teko mobilizuoti teksto vertėjus, apspėti formatą ir pradėti rinkti tekstą. Pirmasis tomas, ačiū Dievui, galėjo pasirodyti įkandin užbaigtos lietuviškosios enciklopedijos — sekantiais 1970-tais metais... O dabar eina prie galo... (Bus daugiau)

Čiū sudaryti orkestrą Chicagoje pietinėje dalyje.

Trumposi filmai, kaip Anthony Loeb „Whisper the Sounds“ gvilidena miršančio žmogaus filosofiją, mąstymą ir romantiškų gyvenimų prisiminimus.

„Jozy Graham“ yra dokumentinis filmas apie čikagiečių Sun-Times kolumnistą, pastatytas Dabily Curry ir Ellen Seiter.

Phil Kock savo filme „Medusa Challenger“ susuka gatvės gėlių pardavėjo gyvenimą su Jack Wallace pagrindinėje rolėje.

Charles Robert Carner atidengia Chicago stiliaus egzotiką filme „Assassins“.

Be šių minėtų čikagiečių filmų, festivaly yra meilūs, jautrus filmas „Rosy Dreams“ iš Čekoslovakijos. Tai meilės istorija tarp ne subrendusio laisvanešio ir vietinės gražuolės čigonaitės.

„Rembrand 1669“ yra įdomus eksperimentas, bandant atkurti Rembrandto gyvenimą, sujungiant jo kūrinius su gyvomis scenomis.

Stasė Semėnienė

Nuo lietuviško ragelio iki Štrauso Pokalbis su Faustu Strolia, styginio ansamblio vadovu

— Mums žinoma, jog Jūs vedate Vyčių chorą, dirbate lietuviškoje mokykloje, taipgi vadovaujate ir Audros jaunimo chorui. Nežiūrint to, esate vargonininku vienoje svetimtųjų parapijoje ir ten esate atsakingas už du chorus. Prieš maždaug vienerius metus Jūs perėmėte Chicago styginio ansamblio vadovo pareigas. Kas paskatino įsijungti į šį daug pastangų reikalaujantį darbą?

— Muzikinėje veikloje mūsų lietuviška kolonija yra išrėžusi gana gilią vagą. Chicagoje Lietuvių opera. Dainavos ansamblis, apskritai kitų chorų, solistų, pianistų. Bet instrumentinio vieneto, kuris būtų plačiau pasireiškęs mūsų visuomenėje, bent pastarųjų metų, neturėjome. O tai yra vis dėlto muzikos šaka, kuri turi daug galimybių.

— Kada gi įsikūrė Chicago Lietuvių styginis ansamblis?

— Šio ansamblio pradininku laikytinas Povilas Mielūlis, kuris suorganizavo Jaunimo orkestrą. O tai padaryta prieš trejus metus. Pereitų metų lapkričio mėnesį pasitraukus P. Mielūliui iš vadovo pareigų, perėmiau jo darbą.

— Ar turite naujų planų, ar yra kokių pakeitimų ansamblio sąstatai? Gal, ko gero, praturtintote savo repertuarą?

— Styginį ansamblį sudaro daugiausia jaunimas. Šiuo metu iš keturiolikos ansamblio narių devyni yra jaunosios kartos atstovai. Mūsų jaunieji užtikrina

šiam vienietui tęstinumą, o vyresieji — pastovumą. Svarstant repertuarą, bandome prisitaikyti prie atliekųjų sugebėjimo ir prie mūsų publikos. Va, kad ir būsimame koncerte programa bus gana įvairi. Atliksime J. S. Bacho, Mozarto, Mendelssohno, Wagnerio ir R. Štrauso kūrinius. Iš lietuvių kompozitorių išgirsite Čiurlionį, Oginskį, Br. Budriūną, M. Petrauską, J. Kavecką, J. Karosą, Bražinską, Klenickį.

Be styginio ansamblio, koncerte dalyvauja sol. Pr. Ragienė, pianistas Arūnas Kaminskas ir mušamųjų instrumentų specialistas Klaudijus Adomaitis. Taipgi pasirodys ir Balio Pakšto liaudies instrumentų trio

— Jūs paminėjote Oginskį?



Chicago Lietuvių styginis ansamblis. Iš deš. į kairę: vadovas Faustus Strolia, Jonas Remy, Dana Braždiūnaitė, Emilija Sakadolskienė, Balys Pakštas, Rūta Pakšaitė, dr. Leonidas Ragas, Nida Misiulytė, Mark Madsen, Rita Markelytė, Petras Dūda, Linda Veleckytė, Povilas Matukas ir Arūnas Kaminskas. Nuotr. L. Mėlaus